№ 89 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 29 **1903** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 29 № 89

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Addr. Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐ

1903 Թւին

12 ամսվանը	. . . .	10 րուբլի
11 »	. . . .	10 »
10 »	. . . .	9 »
9 »	. . . .	8 »
8 »	. . . .	7 »
7 »	. . . .	6 »
6 »	. . . .	[illegible]
Մասնավորը ամսական		1 »

Եւրոպայում 30 ֆր., Ամերիկայում 6 դոլլար, Պարսկաստանում 10 ր.
Հասցէն Тифлисъ. Редакція „Мшакъ".

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդի ընթերցանութեան համար.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Մատենագրութիւն. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Հայ կեանքէն. Գուստավ Ռադդէ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մենք յայտնել էինք, որ կովկասեան բժշկական ընկերութիւնը հրատարակել է մի քանի հանրամատչելի գրքոյկներ ժողովրդի մէջ տարածելու համար: Փորձը ցոյց է տալիս, որ ժողովուրդը սիրահօժարութեամբ կարդում է բժշկական գրքեր և օգտվում է նրանց մէջ պարունակած խորհուրդներից: Մեր ընթերցողներին յայտնի է, որ ժամանակ նախաձեռնութեամբ հրատարակված բժշկական գրքոյկները, լաւ ընդունելութիւն գտնելով մեր ազգաբնակութեան մէջ, մեծ խրախոյս դարձան այն անձանց համար, որոնք ոգևորված են հանրամատչելի գրքեր հայթհայթելու խնդրով:

Անկասկած՝ միայն բժշկականութիւնը չէ, որ կարող է հանրամատչելի ընթերցանութեան նիւթ լինել: Ազգաբնակութեան պահանջները բազմազան են և նա կարիք ունի նոյնպէս շատ ուրիշ հրատարակութիւնների, որոնք խօսէին իրաւաբանական, գիւղատնտեսական, արհեստագիտական և ուրիշ պահանջների մասին: Եթէ աջող կազմված բժշկական գրքոյկները ստեղծեցին ընթերցողների խմբեր գաւառական անկիւններում, նոյնը կարող են անել և լաւ կազմված միւս հրատարակութիւնները, եթէ խօսեն պարզ, հասկանալի լեզուով և հաղորդեն գործնական կեանքի մէջ պիտանի տեղեկութիւններ:

Մասնաւոր նախաձեռնութիւնը և ներկայ դէպքում պէտք է դնէ գործի սկիզբը, մինչև որ ապագայում կազմվեն յատուկ տպագրական ֆիրմաներ և ընկերակցութիւններ գործունէութեան աւելի լայն ծրագրով:

Մենք բազմաթիւ առիթներ ենք ունեցել լսելու ժողովրդից, որ նա կարօտ է հանրամատչելի այնպիսի գրքերի, որոնք խօսէին նրա առօրեայ կարիքների մասին և ցոյց տային միջոցներ նրանց կեանքը և արհեստը բարելաւելու համար: Այդ պահանջի ձայնը օրէցօր ուժեղանում է: Եւ նրան պէտք է բաւարարութիւն տալ, որքան հնար է, շուտով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

A. Vandal: „Les arméniens et la réforme de la Turquie" Genève 1903 40 p.—0,20 fr.

Ա. Վանդալ. „Հայերը և Թիւրքիայի բարենորոգումները" Ժընեվ 1903.

1897 թւի փետրվարի 2-ին, Պարիզի «Աշխարհագրական ընկերութեան» դահլիճում, խուռն բազմութեան առաջ, Ֆրանսիացի պատմաբան Վանդալ կարդաց «Հայերն ու Թիւրքիայի բարենորոգումները» դասախօսութիւնը:

Այդ օրվանից անցել են վեց տարիներ և ահա նոյն դասախօսութիւնը լոյս է տեսել առանձին գրքոյկով «Եւրոպայի հայ ուսանողական միութեան» հրատարակութեամբ: Բայց տարիները չեն կարողացել փոխել իրերի դրութիւնը, ուստի և այդ նիւթը միանգամայն ուշագրաւ և հետաքրքրաշարժ է նաև այժմեան պայմաններում: Իմ դասախօսութեան օրից մինչև այժմ, ասում է յարգելի հեղինակը իր առաջաբանում, իրերի դրութիւնը բոլորովին չէ փոխվել: Արիւնահեղ հալածանքների սիստեմին փոխարինել է մի այլ միջոց:

Այդ առաջաբանին հետևում է դասախօսութիւնը:

—Տիկիններ և պարոններ, ասում է նա,—(եր. 10)—ես մտադիր չեմ խօսել ոչ իսլամական կրօնի մասին, որ ունի իր մեծութիւնը և ոչ էլ Թիւրքական ցեղի մասին, որ ունի իր ազնիւ յատկութիւնները: Ես կաշխատեմ բնորոշել վարչական հալածանքների այն զզուելի սիստեմը, որ այսօր սուր կերպարանք է ստացել Թիւրքիայում:

Դրանից յետոյ պ. Վանդալ համառօտակի պատկերացնում է հայկական կոտորածները, նկարագրում է նրանց սարսափները և ապա անցնում է բարենորոգումների խնդրին, աշխատելով ցոյց տալ, թէ որքան անիրագործելի միջոցներ են դրանք իրերի դրութիւնը փոխելու, քաղաքական-սօցիալական չարիքը վերացնելու համար:

Բարենորոգումների հարցը նոր չէ Թիւրքիայում: Ամբողջ XIX-րորդ դարի ընթացքում քանի քանի անգամ կրկնվել է նա և միշտ անհետևանք անցել: Բարենորոգումների փորձեր են արել ներկայ սուլթանի նախորդները՝ սուլթան Սելիմ, Աբդուլ Մէջիդ, Աբդուլ Ազիզ, բայց այդ փորձերը ոչ մի արդիւնք չեն տուել և մինչև վերջը մնացել են իբրև «ձայն բարբառոյ յանապատի»:—Միմեանց հետևող այդ դառն դասերից յետոյ, եզրակացնում է հեղինակը, Եւրոպան վերջապէս պէտք է խոստովանի, որ Թիւրքիան իր բարեացակամութեամբ, իր սեփական ուժերով բարենորոգելու յոյսը մի քաղաքական թուլութիւն է, մի անկարելիութիւն...

Մեզ համար այլ ևս չը կայ ոչ մի կասկած, ինքը պատմութիւնն է կատարել փորձը և ցոյց տուել, որ Թիւրքիան անընդունակ է իրան բարենորոգելու. ուրեմն նրան պէտք է բարենորոգել ուժի, բռնութեան միջոցով...

Դրանից յետոյ նա կոչ է անում բոլոր ֆրանսիացիներին, որ նրանք յանուն արդարութեան, մարդասիրութեան և սեփական շահերի ձայն բարձրացնեն, աջակցութիւն ցոյց տան, որպէս զի այդ «ույժը» գործադրվի:

Ս. Թ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Ապրիլի 22-ին

Ապրիլի 14-ին մեր հասարակական ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ նոյն ժողովարանի անդամների ու փոխանդամների մի՝ շատ բազմամարդ, աղմկալից, հետաքրքիր ու՝ իր տեսակի մէջ բնորոշ—արտակարգ ընդհանուր ժողով, որի քննութեան առարկան էր մեր տեղական կեանքի տխուր երևոյթներից մէկը:

Անցեալ մարտ ամսի 28-ին, կէս գիշերն անց, ժողովարանի սեղանատան մէջ նստում են ընթրելու—փոխանդամ պ. Լօլուա իր կնոջ և մի քանի այլ ծանօթ վրացիների հետ. պարոնը հաշուապահի պաշտօն ունի տեղական ֆիրմաներից մէկում և, ինչպէս ասում են, շատ համեստ և պատուախնդիր երիտասարդ է: Հարևան սեղաններից մէկի շուրջն էլ նստած են լինում—պ.պ. Զգլենիցկի—հանքային ինժեներ, Գրիւն, նոյնպէս հաշուապահ մի ուրիշ ֆիրմայի, Վիշնեվսկի և ուրիշները: Այս երկու ընթրող խմբերը իրար ծանօթ չեն բոլորովին: Պ. Գրիւն, ինչպէս երևաց արձանագրութիւնից, Բաքոսին խորապէս երկրպագելուց յետոյ, «քէֆին լաւ վուխարը», հարկ է համարում վեր կենալ տեղից, դառնալ դէպի տիկին Լօլուա և

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Վենետիկ, ապրիլի 22-ին

ՄՆԱՍՏԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

Դ.

Անցեալ տարի, Վենետիկ նոր եկած էի, երբ [illegible] մը Րիվայէն չոգենաւ դը- [illegible] Գ. Տէր-Մանուէլեան [illegible]

[illegible] մը մտած է: Յիշեցի այն օրերը, երբ մենք ալ կը մեկնէինք այս քաղքէն, առանց մեծ գոհունակութեամբ մը: Մեր երկիրը ինչ ընելու պիտի երթայինք: Ամենքս ալ դեռ տասնեօթ—տասնութ տարուան պատանիներ էինք, բաւական խնամեալ կրթութիւն մը ստացած, և մասնագիտութիւն մը սորվելու կարող: Բայց ո՛ւր: Վենետիկէն Ռափայէլեանը, Բարիզէն՝ Մուրադեանը պարբերաբար Թիւրքիա կը ղրկէին 15—20 պատանիներ, որոնք կեանքի պայքարը առևտրական հրապարակին վրա կըրնային մղել միայն: Ընդունակ ես թէ ոչ առևտուրի, փոյթ չէր. հարկին պէտք էր հպատակիլ: Իսկ հիմակ այդ երկու հաստատութիւնները միացած, իրենց շրջանաւարտներուն ասպարէզ մը կը պատրաստեն: Դպրոցէն դուրս, նախկին աշակերտներու ուսանողութիւն մը կայ, որ արուեստ ու գիտութիւն կը սորվի Վենետիկ, Պատովա, Թուրինօ, Հռոմ, Լիօն, Միթվայտա:

Անհաւատալի նորութիւն մըն ալ, զոր պարտինք Հ. Մինաս վ. Նուրիխանի, տրապիզոնցի վարդապետին,—որովհետև տրապիզոնցի, ուստի և բնականաբար յառաջադիմութեան և գործի մարդ:

Հ. Նուրիխան ինը տարի առաջ Մուրադ Ռափայէլեան վարժարանին տեսչութեան պաշտօնին կոչուելով, ըմբռնեց թէ այդ հիմնարկութիւնը այլ ևս մեր արդի պահանջներուն չի համապատասխաներ, ուստի հիմնական փոփոխութիւն մտցուց աւանդական դրութեան մէջ: Քիչ ատենի մէջ կարող եղաւ վարժարանին նիւթական վիճակը բարւոքել, որով իր ձեռքերը ազատ մնացին ուսանողութեան մը ծախսերուն հայթհայթմանը համար:

Հ. Նուրիխան տարի մը առաջ Ալիշանի տեղ Միաբանութեան Աթոռակալի պաշտօնին կոչուելով, վանք անցաւ, բայց իր թողած ժառանգութիւնը կը մատակարարուի:

Բայց Մուրադ-Ռափայէլեան հիմնարկութեան յառաջադիմութիւնը հօս պէտք է կանգ առնէ: Թէ այս վարժարանին, թէ Միխիթարեանց ուրիշ դպրոցներուն կրթական ծրագիրները մեծամեծ փոփոխութեանց պէտք ունին թէ ոչ: Ահա խնդիրներ, որոնք պէտք է չահագրգռեն հայ ժողովուրդը: Ս. Ղազարու ձեռքով մատակարարուած դպրոցները կը գտնուին բարոյական ու նիւթական այնպիսի նպաստաւոր պայմաններու մէջ, որոնցմէ զուրկ են մեր կրթական ուրիշ հաստատութիւնները: Կովկասեան մամուլին խորհուրդները պիտի կրնան օգտակար հետևանքներ ունենալ: Կ. Պոլսոյ օրագրութիւնը այսօր բան մը չի կրնար ընել, վասն զի Վենետկեան վարժարանին խնդիրներովը զբաղիլ ներելի չէ:

Քանի մը օրէն Մխիթարեանց խնամեալ ընդհանուր ժողովը պիտի գումարի. անշուշտ կրթական գործը, որ իրենց ձեռնարկներուն մէջ էն կարևորն է, բոլոր ժողովականներուն ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ: Մեզի կը մերապահենք յառաջիկային այս էջերուն մէջ ուսումնասիրել Մխիթարեաններուն աւանդած և աւանդելիք կրթական ծրագիրները: Մխիթարեանները մեր կրթական գործին համար ինչ որ հիմակ կընեն, կարող են աւելին ալ ընել: Իրենց վայելած առաւելութիւնները ոչ մէկ անհատական կամ հանրային հաստատութիւն ունի: Դրամական ուժ և անկախութիւն:

Այս առթիւ յիշեցնենք, որ դպրոցներուն կըտակուած գումարները ոչ միայն անխօս կը մնան, այլ և շատ աւելցած են, մանաւորապէս Մուրատին թողած գումարը, որով բազմաքանակ հող գնուած է: Վանքին երիցագոյն անդամը՝ հ. Մանուէլ վ. Քաջունի՝ որ իր ուսումնական աշխատութիւններովը, և մանաւորապէս գիտութեանց բառգրքովը հանրածանօթ է, շատ տարիներէ ի վեր ինքզինքը նուիրած է Մուրատեան հողերուն բարգաւաճմանը, և սքանչելի արդիւնքներ ձեռք բերած է:

Դպրոցներուն հասոյթները ամբողջապէս յատկացուած են կրթական գործին, առանց ամենաչնչին բան մը իսկ ուրիշ հաշուի անցնելու: Միաբանութեան ելմտական գործերը այնպիսի կանոնաւոր վիճակի մէջ են, աշխատութեան բաժանումով, որ ոչ մէկ ճիւղ միւսին վրա կոտնձգէ: Ու յետոյ, ս. Ղազար շատ համեստօրէն կապրի, ու իր վիճակը զինքը չի պարտաւորեր կրթական դրամէն փոխառութեան:

—

Դիտած բազմաթիւ նորութիւններուս մէջէն, որոնց ամէնքը չեմ հաղորդեր, պէտք է յիշեցնեմ այն հրապոյրը, որով վանքը իր միաբանները իրեն կը քաշէ: Ժամանակաւ քիչ չէին այն միաբանները, որոնք կը փափագէին վանքէն դուրս պաշտօնավարել, դպրոցը կամ Պօլիս: Իսկ գիտեցի թէ հիմակ շատերուն համար տեսակ մը պատիժ կը համարուի վանքէն դըպրոց կամ Պօլիս փոխանցումը: Միաբանական կանօնները թէև ամենայն խստութեամբ կը գործադրուին, բայց միաբանական կենցաղավարութիւնը աւելի քաղցրանոյշ ընծայուած է: Վերջին ընդհանուր ժողովէն ի վեր, որ ինը տարի առաջ գումարուեցաւ, վանքին ներքին մատակարարութիւնը զգալապէս բարեփոխուած է, ընդհանուր գործակալը՝ Հ. Ցուսիկ վ. Մեհրապեան՝ որ կովկասցի մըն է, իրեն տրուած իրաւունքներու սահմանին մէջ գործելով, Մենաստանը օժտեց ներքին կարգ մը յառաջդիմութիւններով, որոնք մտքի աշխատութիւնները հեշտացնելու կը նպաստեն:

—

Ու վանքէն մեկնած պահուս, ցաւացին կը մտածեմ թէ ինչո՛ւ կարելի չէ եղած—ու պիտի երբէք չըլլա՞յ—առանձնոցակ մըն ալ հիմնել մօտով աշխատող աշխարհականներու համար, որոնք հոն իրենց խոնջ ու վաստակաբեկ գլուխը հանգչեցնելու քար մը գտնեն օրին մէկը: Եւ այդ բարձին վրա շարունակեն իրենց երազանքներն ու աշխատութիւնները, մինչև նիրհման պահուն:

Երազանքներու երազանքը, այս փափագն ալ:

***

ԳՈՒՍՏԱՒ ՌԱԴԴԷ

Հեռագիրները կայծակի արագութեամբ իր ժամանակին գուժեցին գերմանական մամուլին, որ Թիֆլիսում վախճանվեց կովկասեան թանգարանի վերատեսուչ գաղտնի խորհրդական դօկտոր Գուստաւ Ռադդէն, որ վաղուց ի վեր ոչ միայն Ռուսաստանում (Կովկասում), այլ և

ուղարկել նրան մի օդային համբոյր։ Տիկին Լօլուա, բնականաբար, սաստիկ վրդովվում է, չփոթվում պարոնի վարմունքից և անմիջապէս սեղանատնից դուրս գնում. պ. Լօլուա ուղեկցում է նրան մինչև իրանց բնակարանը և ապա՝ նորից վերադառնում է սեղանատուն, որտեղ սպասելիս են լինում նրա սեղանակիցները։ Նա մօտենում է պ. Գիւնին և բացատրութիւն պահանջում նրանից, սակայն պ. Ջգլենիցկի մէջ է խառնվում և արհամարհանքով նկատում Լօլուային, թէ նա իրաւունք չունի մօտենալ իրանց սեղանին, բացատրութիւն պահանջել ու կարգը խանգարել։

Պ. Լօլուա, ապշած Ջգլենիցկու բոլորովին անմիտ ու անակնկալ միջամտութիւնից, հարցնում է նրանից—«պարոն, դուք գիտէք ումն էք պաշտպանում և ինչու համար»։—«Այո, գիտեմ», պատասխանում է Ջգլենիցկի և նորից կրկնում իր անտեղի պահանջը, աւելացնելով «դուրս կորէք այստեղից, ես ձեզ հետ խօսել չեմ ուզում. եթէ որ և է գանգատ ունէք, դիմեցէք հերթապահ աւագին»։

Պ. Լօլուա վրդովված նորից բացատրութիւն է պահանջում իր կնոջ հասցրած վիրաւորանքի համար. պ. Ջգլենիցկի դարձեալ կրկնում է իր կոպիտ և կրթված մարդուն անվայել պատասխանը։ Այն ժամանակ պ. Լօլուա՝ այլ ևս համբերութիւնը հատած, ապտակ է տալիս Ջգլենիցկուն։ Պատկեր։ Ապտակի շրմփոցին հետեւում է իրարանցում, աղմուկ. վրա է հասնում հերթապահ աւագը, հրաւիրում է նրանց ժողովարանի գրասենեակ և արձանագրում դէպքը։ Յաջորդ օրը—պ. Լօլուա յետ է դարձնում իր տոմսակը գրաւոր յայտարարութեամբ, որտեղ, ի միջի այլոց, նա ներողութիւն է խնդրում իր տգեղ վարմունքի վերաբերմամբ։

Ժողովարանի աւագները իրանց մասնաւոր ժողովում գործը քննելուց յետոյ, գալիս են հետեւեալ որոշման. «Արձակել ժողովարանից, ընդ միշտ, պ. Լօլուային (որ յանդգնել էր իր կնոջ պատիւը պաշտպանելու), իսկ պ. Գիւնին յանդիմանութիւն միայն կարդալ» (երևի իր գինեթաթախ, բայց ըստ ամենայնի սիրալիր օդային համբոյրի համար)։ Եւ որովհետև աւագների որոշումը այսպիսի բացառիկ դէպքում վերջնական լինել չէր կարող, ուստի նա առաջարկել էր այս միջադէպը ընդհանուր ժողովի քննութեան ու վերջնական վճռին։ Խնդիրը շատ լուրջ էր և ծագեցրեց երկար ու աղմկալից վիճաբանութիւններ, որոնց միջոցին աւագներից մէկը քաջութիւն ունեցաւ մինչև իսկ ճգնել ապացուցանելու և, ի հարկէ, անաջող, որ «Գիւն բարեգործական նպատակով միայն օդային համբոյր ղրկել է տիկին Լօլուային»։ Իսկ նա, որ ապտակ էր կերել, նրա մասին աւագների որոշման մէջ զեկուցումն չը կար և ոչ իսկ մի քանի բառերով, չը նայելով, որ պ. Ջ. իր առանձին գրաւոր յայտարարութեան մէջ մանրամասն նկարագրում է դէպքը։

Ընդհանուր ժողովի նախագահ պ. Ալիբէգեան խնդիրը քուէարկութեան է դնում պ.պ. Լօլուայի և Գիւնի վերաբերմամբ. գիշերվայ ժամը մէկին ժողովը դուրս է բերում հետեւեալ վճիռը—«արդար ճանաչել պ. Լօլուային, իսկ պ. Գիւնին—արտաքսել ժողովարանից»։

Կարօ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, ապրիլ 29-ին, Արտիստիքական ընկերութեան թատրոնում Թիֆլիսի հայոց Դրամատիկական ընկերութիւնը տալիս է մի ներկայացում իր միջոցները աւելացնելու համար։ Նկատի ունենալով այդ համակրելի նպատակը, ցանկալի է, որ հայ հասարակութիւնը չտապէ իր օգնութիւնը հասցնելու Դրամատիկական ընկերութեան։

—

Բժիշկ Ալ. Խատիսեանի դասախօսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, ապրիլ 26-ին, Թիֆլիսի ժողովարանում, գրաւել էր ունկնդիրների բաւական բազմութիւն։ Դասախօսը բացատրեց հոգեբանական երեւոյթների ծագումը և զարգացումը, լուսաբանութիւններ անելով կեանքի փաստերից և գրական երկասիրութիւններից։ Դասախօսը ունի խօսելու և հետաքրքրելու շնորհք։ Դասախօսութեան մէջ յայտնված մի քանի մտքեր առաջ բերին հանդիսականների մէջ վիճաբանութիւններ միջարարում։ Դասախօսութիւնից մնացած արդիւնքը, մօտ 200 րուբլի, յատկացրված է չքաւոր ուսանողների օգտին։

—

Ստացանք Թիֆլիսի Տափի թաղի Քամոյենց ս. Գէորգ եկեղեցու երէցփոխ Ն. Վարդապետեանից՝ այդ եկեղեցու՝ 1902 թւականի տարեկան հաշիւը, որից երևում է, որ այդ եկեղեցին առ 1-ն յունվարի 1902 թւականին ունեցել է դրամագլուխ 54,553 րուբլի 11 կոպէկ և տարվայ ընթացքում մուտք զանազան աղբիւրներից 12,789 ր. 56 կ.—ընդամենը 67,342 րուբլի 67 կոպէկ։ Եկեղեցին նոյն թւականին ունեցել է սովորական ծախս՝ 3,762 ր. 32 կ., իսկ նոր եկեղեցու շինութեան վրա 18,293 ր. 96 կ.։ Հաշւի հետ միասին մեզ ուղարկված է նաև նոյն երէցփոխի տեղեկագիրը. 1) եկեղեցու անշարժ գոյքի. 2) շարժական գոյքի. 3) դրամական գոյքի. 4) նոր եկեղեցու կառուցման. 5) եկեղեցու 8504 ր. 23 կ. կորստի և 6) դրամական հաշւի և նախահաշւի վերաբերմամբ։

—

Անցեալ տարի վախճանված տիկին Մ. Մակարեան կտակով 3000 րուբլի էր նուիրել Թիֆլիսի հայոց Դրամատիկական ընկերութեան։ Հանգուցեալի ժառանգները մի քանի օր առաջ յանձնեցին այդ գումարը ընկերութեան։ Համաձայն տիկին Մակարեանի կտակի՝ 3000 րուբլի դրամագլխի տոկոսները պէտք է տրվեն որպէս մրցանակ հայերէն լեզուով գրված լաւագոյն դրամատիկական երկի հեղինակին։ Դրամատիկական ընկերութիւնը այժմ զբաղված է կանոնադրութիւն մշակելով յիշված մրցանակի համար։ Կանոնադրութիւնը կը ներկայացնվի ընկերութեան ընդհանուր ժողովի հաստատութեան։

—

Մեզ հաղորդում են, որ դերասանուհի Եավօրսկայա պայմանաւորվել է արտիստական ընկերութեան վարչութեան հետ հետեւեալ 1904 թուի զատկական տօներին ներկայացումներ տալու Թիֆլիսում իր խմբով։

—

Զաքաթալի շրջանից հաղորդում են վրաց «Իվէրիա» լրագրին, որ տեղական մահմեդական ազգաբնակութեան մի մասի մէջ նկատվում է ձգտումն թողնելու իրանց հայրենիքը և գաղթելու Թիւրքիա։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ կառավարութիւնը մտադիր է այսուհետև ամեն տարի խոշոր գումարներ դնել զէմստվօների կարգադրութեան տակ՝ դէպի երկաթուղային կայարանները կանոնաւոր ճանապարհներ շինելու համար, որոնցով կարելի լինէր գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան արտադրութիւնները յարմարաւոր կերպով վաճառքի ուղարկել։ Այս նպատակով հետեւեալ տարվայ նախահաշւի մէջ կը մտցվեն 10 միլիօն րուբլի, իսկ միւս տարիների ընթացքում—տարեկան 30 միլիօն րուբլի։

—

Շաբաթ, ապրիլ 26-ին, Հաւլաբարի ժողովրդական թատրոնում կայացաւ վրաց սիրողների 19-րդ հանրամատչելի ներկայացումը։ Խաղացին՝ Ցօսի «Մեղաւո՞ր է» 3 գործողութեամբ դրաման և «Ամուսնութեան հակառակորդը» 1 գործողութեամբ կոմէդիան։ Դերակատարներից՝ իրանց մտածված խաղով աչքի էին ընկնում տ. Ափխազիշվիլի, պ.պ. Խաչմելի, Մէտրէվէլի, Գաբօշվիլի և Սալակայեա։ Պէտք է ասել, որ դերակատարներից մի քանիսը լաւ չը գիտէին իրանց դերերը։ Աֆիշայում յայտարարած էր, որ ներկայացումը կը սկսվի ժամի 8-ին, այն ինչ սկսվեց ժամի 9-ին և վերջացաւ ժամի 1-ին։ Թատրոնում հասարակութիւն շատ կար, որը իրան շատ անկարգ էր պահում։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Ապրիլ 17-ին թեմական դպրոցում սկսվեցին քննութիւնները։ Քննութիւն են տալիս վեցերորդ դասարանցիք բոլոր առարկաներից, իսկ միւս դասարանցիք աւարտվող առարկաներից, և պիտի սկսեն մայիսի 19-ին»։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հետեւեալ դէպքը տեղի է ունեցել այստեղ մի շաբաթ առաջ։ Մի հայ ընտանիք մի քանի տարուց ի վեր ծանօթութիւն է ունենում մի երիտասարդ սիրուն թուրքի հետ։ Ընտանիքը բաղկացած է մի քանի անդամներից. ունի նոյն իսկ մի չափահաս, արդէն նշանված աղջիկ։ Գուցէ և այդ թուրքը իր ծանօթութիւնը այդքան երկար չը պահպանէր, եթէ չը լինէր այդ չափահաս աղջիկը։ Պէտք է ասել, որ ոչ օրիորդը, ոչ էլ երիտասարդ թուրքը գոնէ միջնակարգ կրթութիւն չունեն։ Եւ ահա ծանօթութեան հետեւանքը այն է լինում, որ մի օր երեկոյեան օրիորդը ծածուկ փախչում է այդ թուրքի հետ, թողնելով մի նամակ, որով յայտնում է, որ իր նշանածին չէ սիրում. բայց որովհետև իրան ստիպում են ամուսնանալ, նա վճռել է իրան ծովը նետել... Նամակի վերջում նոյն իսկ աւելացրել է. «այսուհետև երբէք ոչ մի աղջկայ չը ստիպէք չը սիրած մարդու գնալու»։ Կարծելով թէ իսկապէս օրիորդը ինքն իրան ծովն է նետել, սկսում են փնտռել և, ի հարկէ, ոչինչ չեն գտնում։ Այնուհետև դիմում են զանազան քաղաքներ, բայց էլի անօգուտ։ Վերջապէս յայտնվում է, որ օրիորդը փախել է ծանօթ թուրքի հետ և գտնվում է Բագուի մօտ մի գիւղում։ Երկար որոնելուց յետոյ, միայն երէկ կարողանում են ոստիկանութեան օգնութեամբ օրիորդին Սաբունչիից բերել իրանց տունը»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Մեզ մօտ նոր գաւառապետ է նշանակված հաշտարար միջնորդ պ. Դմիտրենկօ։ Նա մի բարի մարդ է, տարիներից ի վեր չիտակութեամբ վարելով իր պաշտօնը, ձեռք է բերել ժողովրդականութիւն և սիրելի է դարձել ամենքին։ Ուրախ լինելով, որ վերջապէս մենք էլ կունենանք այսուհետև իր կոչման արժանի գաւառապետ, յուսով ենք, որ պ. Դմիտրենկօ նոյն հոգով ու հայրական խնամքով, որ ցոյց է տուել մինչև օրս, կը կառավարէ գաւառի ժողովուրդը»։

—

ՄՑԽԵԹԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլ 24-ին հողին յանձնեցին վրաց նախկին թագաւորական ընտանիքի ժառանգներից մէկին, իշխանուհի Հեղինէ Գրուզինսկուն. պատարագիչ էր Վրաստանի էկզարխը. երգում էին Թիֆլիսից եկած երգիչները։ Ներկայ էին վրաց ազնուականութեան ներկայացուցիչները։ Դագաղի վրա կային պսակներ. կար նաև մի պսակ թարմ ծաղիկներից Թիֆլիսի այգեգործական ուսումնարանի աշակերտներից»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Ապրիլ 22-ին,

իր հայրենիք Գերմանիայում հռչակաւոր գիտնականի համբաւ էր վայելում։

Գուստաւ Ռադդէի մահով գիտութիւնն ընդհանրապէս և Կովկասի ուսումնասիրութիւնը մասնաւորապէս կորցնում է իր ամենափայլուն ներկայացուցիչներից մէկին, որ իր կեանքի վերջին 4 տասնամեակները նուիրել էր Կովկասի բնագիտական՝ այն է բուսաբանական, կենդանաբանական, աշխարհագրական և ազգագրական ուսումնասիրութեան, գիտնականների ու ճանապարհորդների մի ամբողջ սերունդի համար իբրև առաջին հեղինակութիւններից մէկը ճանապարհ էր հարթել և գիտական աշխարհի կողմից նախանձելի կերպով վարձատրվել։ Իր գիտնական գործունէութեան գրեթէ ամբողջ ընթացքում Ռադդէն ուսումնասիրել էր այն բոլորը, ինչ որ վերաբերում էր մեր բազմացեղ և բազմալեզու Կովկասին, մի երկիր, որ շատ հռչակաւոր գիտնականների ուրախութեան և երբեմն էլ յուսահատութեան գլխաւոր նիւթն է եղել։ Նրա բարեխիղճ և գիտնական ուսումնասիրութեան էին պատկանում այն բոլորը, ինչ որ վերաբերում էր Կովկասի երկրաբանութեան, կենդանական ու բուսական աշխարհին, աշխարհագրութեան և ազգագրութեան։ Գ. Ռադդէին հետաքրքրում էին կովկասեան վիթխարի լեռների հսկայական գագաթների վուլկանական ծագումը, հանքերի և հանքային ջրերի բաղադրութիւնը, հողի կազմութիւնն ու յատկութիւնը և այլն։

Երբ անցեալ դարի կէսին Գ. Ռադդէն Գերմանիայից վերջնականապէս հեռացաւ և ցանկանում էր հաստատվել Կովկասում, Ռուսաստանն ընդհանրապէս և Կովկասը մասնաւորապէս արեւմտեան Եւրոպայի համար ցանկալի կերպով դեռ չուսումնասիրված մի երկիր, կարելի է մինչև անգամ ասել մի terra incognita էր ներկայացնում, որ անհամբեր սպասում էր Ռադդէի պէս հազուագիւտ գիտնականների բարեխիղճ և քրտնաջան աշխատանքին։ Ռադդէն իր գիտնական բեղմնաւոր գործունէութեամբ ուղեցոյց և կրթիչ է եղել մի շարք երիտասարդ գիտնականների համար, որոնք ցանկացել են իրանց Կովկասի ուսումնասիրութեանը նուիրել։ Եւ այդ գիտնականները ոչ միայն գերմանացիներ են եղել, այլ և ռուսներ, անգլիացիներ, ֆրանսիացիներ և այլն։ Անգլիացի գիտնական Ֆրեշֆիլդը, որ Էլբրուս և Կազբէկ լեռնագագաթները բարձրացող առաջին գիտնականն էր և Կովկասի մասին գրել է մի նշանաւոր աշխատութիւն [1]) և գերմանացի Գօթֆրիդ Մերցբախէրն իր բազմաբովանդակ և գիտական աշխատութեամբ [2]) շատ են գովում Ռադդէի Կովկասին վերաբերող աշխատութիւնների խոշոր նշանակութիւնը և հանգուցեալի ջանասիրութիւնն ու վստահելիութիւնը։ Մի խօսքով Գ. Ռադդէն իր աշխատութիւններով կովկասագիտութեան համար մի փառաւոր արձան է կանգնեցրել և իր գիտնական գործունէութեան ամբողջ ընթացքում միշտ փայլել է գիտնական գիտողի սուր ըմբռնողութեամբ, բնութեան սիրահարի երեւակայութեամբ և իր գեղարուեստական լեզուով։ Ռադդէի գիտնական երկարամեայ ուսումնասիրութիւնների ամենանշանաւոր արդիւնքն է նրա ստեղծած և հետզհետէ ճոխացրած կովկասեան թանգարանը Թիֆլիսում, որ իր այցելողներին մատակարարում է Կովկասի ամբողջ գիտութիւնը և որի շնորհիւ, կարելի է ասել, հիմնադիրն անմահացել է։

Գ. Ռադդէն ծնվել է 1831 թ. նոյեմբերի 27-ին հիւսիսային Գերմանիայի Դանցիգ քաղաքում։ Աղքատ ծնողների զաւակ լինելով, նա մի կերպ վերջացրեց իր հայրենի քաղաքի րէալական դպրոցը և նիւթական միջոցներից զուրկ լինելով համալսարանական կրթութիւն ստանալու, ստիպված եղաւ մտնել մի դեղավաճառանոց ծառայելու։ Շատ չուտով նա ձանձրացաւ դեղավաճառանոցի տաղտկալի և իրան համար անտանելի կեանքից։ Դօկտոր Գ. Ռադդէն գաղափարներով ու բազմազան ցանկութիւններով մի հարուստ մարդ էր, լաւ էր գիտակցում իր անհատականութիւնը, վճռել էր թողնել դեղավաճառանոցը և գնալ արտասահման ցանկալի բաղդն որոնելու։

Դանցիգի բնագիտական ընկերութիւնը, ծանօթանալով Ռադդէի ընդունակութիւնների և գիտասիրութեան հետ, նիւթականապէս օգնեց նրան, որի շնորհիւ միայն Ռադդէն հնարաւորութիւն ստացաւ ծանօթանալ Եւրոպական Ռուսաստանի, նրա լեզուի, սովորութիւնների, նիստ ու կացի հետ և այլն։ Այժմ գիտնական պաշար ունենալով՝ նա մտադրվեց վերջնականապէս հաստատվել Ռուսաստանում իրան այդ երկրի բազմակողմանի ուսումնասիրութեանը նուիրելու։ Նրան գրաւում էր ոչ հիւսիսի Պետերբուրգը և ոչ էլ հին Մօսկվան, որ մարմնացնում էր իր մէջ ռուսական ամբողջ պետութեան պատմութիւնը, այլ նրան քաշում էր հարաւային Ռուսաստանի և Կովկասի հարուստ և բազմազան բնութիւնը։

1852 թ. Ռադդէն եկաւ Տաւրիկեան Թերակղզին և մնաց այնտեղ մինչև 1855 թ.։ Այդ ժամանակվայ ընթացքում նա ծանօթացաւ և ուսումնասիրեց Ղրիմը թէ աշխարհագրական, թէ բուսաբանական և թէ կենդանաբանական տեսակէտից և պատահմամբ ծանօթացաւ յայտնի բուսաբան Ստեվէնի հետ, որ չափազանց խրախուսեց և ոգևորեց երիտասարդ Ռադդէի գիտնական աջողութիւնն ու աշխատասիրութիւնը։ 1855 թ. Ռադդէն գնաց Պետերբուրգ այնտեղի ինտելիգենտ հասարակութեանը ծանօթացնելու իր գիտնական գանձերի հետ և կապեր հաստատելու զանազան մասնագէտների հետ, որոնց աջակցութիւնը նրան շատ անհրաժեշտ էր ապագայում նորանոր ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Պետերբուրգի աշխարհագրական ընկերութիւնն այդ ժամանակ ցանկանալով գիտական մի էկսպեդիցիա ուղարկել Սիբիրն ուսումնասիրելու համար, փնտռում էր ձեռնհաս գիտնականներ, որոնց ղեկավարութեանը պէտք է յանձնէր էկսպեդիցիան։ Հէնց այդ ժամանակ երիտասարդ Ռադդէն իբրև բնագէտ բաւական յայտնի անուն էր վայելում, որի շնորհիւ և ընդունվեց վերոյիշեալ գիտնական արշաւախմբին մասնակցելու։ 1855 թ. նա արդէն Սիբիրի Իրկուտսկ քաղաքումն էր, որտեղից նա մի գիտնական ճանապարհորդութիւն կատարեց դէպի Բայկալեան լիճը և նրա մօտաւոր ու հեռաւոր շրջակաները։ 1856 թ. նա այնտեղից գնաց Գօբի անապատը, իսկ հետեւեալ երկու տարիները մենք Ռադդէին տեսնում ենք Ամուր գետի հովիտներում, որտեղ նա ճանապարհորդում էր երեք կօզակների առաջնորդութեամբ։ 1858 թ. Ռադդէն վերջացրեց իր ճանապարհորդութիւնը հարաւային Սիբիրում, որտեղ և հիմնեց իր անունով «Раддовка» կայարանը, որ ներկայումս մի մեծ գիւղ է դարձել։

Սիբիրում կատարած իր ուսումնասիրութիւնների գիտնական արդիւնքները նա ժամանակին յանձնեց զանազան մասնագիտական հանդէսների և գիտնական ընկերութիւնների հրատարակութեան, որոնց շնորհիւ նա ոչ միայն Ռուսաստանի, այլ և Գերմանիայի գիտ-

[1]) Exploration of the Caucasus.

[2]) Aus den Hochregionen des Kaukasus. (Որա մասին մատենախօսութիւն Ն. Թ. „Մշակում").

երեկոյեան դէմ, կարկուտ եկաւ և մեծ վնաս տուեց Շուշու գաւառի Դոնավարզ, Խաչմազ, Մամիայ և այլն մի շարք գիւղերի հանդերին։ Դոնավարզցիք շինում են մի դպրոց, որի համար էլ կրում են շինութեան պէտքական նիւթեր, քար, կիր, աւազ և այլն։ Երէկ նրանք աւազ էին քանդում գիւղից մօտ 1 1/2 վերստ հեռաւորութեան վրայ գտնվող մի տեղ, կէսօրից անց, երբ սկսում է կարկուտ գալը. թէ աւազ քանդողները և թէ շրջակայքում բանող գիւղացիք կարկուտից և անձրևից պաշտպանվելու համար հաւաքվում են հողի մի խոռոչում։ Քիչ մնալուց յետոյ, երբ մեղմանում է կարկուտը, գիւղացիներից մէկը դուրս է գալիս և գնում իր գործին։ Նա անցնելով խոռոչի եռևի մասով՝ տեսնում է, որ անձրևից պատըռվել է խոռոչի եռևի մասը, շտապում է համագիւղացիներին յայտնելու այդ, բայց մինչև նրա գալը հողը փլչում է իր տակն անելով 3 հոգու, որոնցից 2-ը մեռել են, իսկ 3-րդը մերձիմահ է և հաւանօրէն կը մեռնի. երեքն էլ մեծ ընտանիքի տէր են, և թողել են սոված ընտանիքներ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Вечерная Почта» լրագրի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից, թէ նայելով այն հիւպատոսական տեղեկութիւններին, որոնք ստացվում են Մակեդոնիայից, պաշտօնական [illegible] թիւրքական զօրքերը վերջին ժամանակ [illegible] [illegible]

—Բօլգարական կիսապաշտօնական «Български Търговски Вѣстникъ» լրագրում [illegible]

ունեցաւ մարտի 31-ին։ Նա ստորագրված է ապստամբական շարժման գլխաւոր պարագլուխների կողմից և հաղորդված է Մակեդոնիայում գործող բոլոր հրոսակախմբերին, ինչպէս նաև Մակեդոնիայի քաղաքային և գիւղական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներին։ Որոշման մէջ, ի միջի այլոց, ասված է. «Կամ մենք բոլորս, մինչև վերջին մարդը, պէտք է ցրվենք մեր ոսկորները լեռների գագաթների և ժայռերի վրայ, կամ պէտք է խորտակենք այն արիւնածարաւ րէժիմը, որ դարերով ծանրանում է Մակեդոնիայի քրիստոնեայ ազգաբնակութեան վրայ։ Այս որոշման պատճէնները ուղարկված են ոչ միայն Կ. Պօլիս, Սալօնիկ և Բիտօլիա, այլ և Մակեդոնիայում գտնվող թիւրքական բոլոր զօրապետներին։ Այս որոշմամբ է բացատրվում հրոսակախմբերի այն զարմանալի համարձակութիւնը, որով նրանք յաղթող են հանդիսանում համարեա միշտ թիւրքական զօրաբաժինների հետ ունեցած ընդհարումների մէջ։

—Ինչպէս հաղորդում են «Neue Freie Presse» լրագրին Բեռլինից, գերմանական կառավարութիւնը դիմեց Բ. Դրանը՝ վարձատրութիւն պահանջելով այն կորուստների համար, որ պատճառել են գերմանական կլուբին և գերմանահպատակներին Սալօնիկում պատահած անկարգութիւնները։

—«Temps» լրագրին հաղորդում են Սօֆիայից, որ Բօլգարիան եա իր հերթում զինաւորվում է, Նոր զինուորական մինիստր Սավօվի ղեկավարութեամբ։ Սակայն պէտք է նկատել, որ Բօլգարիան վառօդ չունի, որովհետև նա վառօդի գործարաններ չունի և պէտք է վառօդը բերել տայ արտասահմանից։ Երբ Բօլգարիան վէճ ունեցաւ Ռումինիայի հետ՝ նա վառօդ ստացաւ Ռուսաստանից, բայց այժմ նա յոյս դնել Ռուսաստանի վրայ չէ կարող։

—Ի պատիւ Անգլիայի թագաւոր Էդուարդ VII-ի Հռօմում տրված պաշտօնական ճաշի ժամանակ, իտալական թագաւոր Վիկտոր Էմմանուէլը մի ճառ խօսեց, ասելով, թէ երբ Վիկտորիա թագուհու ժամանակ վճռվում էր Իտալիայի բախտը, վերջինս, լաւ և վատ րօպէներում, միշտ իր կողմն ունէր Անգլիան։ Պատասխանելով այս ճառին՝ Էդուարդ VII ասաց. «Ես հաստատ յոյս ունեմ, որ փոխադարձ բարեկամութեան զգացումները, որոնք այնքան երկար ժամանակ կապում էին Անգլիան և Իտալիան, երբեք չեն խզվի։ Մենք երկուսս սիրում ենք ազատութիւնը և ազատ հաստատութիւնները և, ունենալով մեր առաջ այս մեծ նպատակները՝ մենք ընթանում ենք միասին քաղաքակրթութեան և պրօգրէսի շաւղով, աշխատելով միևնոյն ժամանակ պահպանել ընդհանուր խաղաղութիւնը։ Դեռ նորերս մենք կռւում էինք կողք-կողքի տուած և, թէև յոյս ունեմ, որ այդ դէպքը չի կրկնվի, բայց համոզված եմ, որ մենք միշտ միասին դուրս կը գանք ազատութեան և քաղաքակրթութեան գործի պաշտպանութեան համար»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

26 ապրիլ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ապրիլի 21-ին, ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ Գէօրգի Ալէքսանդրովիչի ծննդեան նախընթաց օրը, Պետրօպավլօվսկի տաճարում կատարվեց հոգեհանգիստ։ Հոգեհանգստին եկան Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա, Մեծ Իշխան Թագաժառանգը, Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչ և Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրօվնա Օգոստափառ ամուսնու հետ։

Ապրիլի 26-ին Տաւրիկեան պալատում բացվեց այգեգործութեան համառուսական ցուցահանդէս։

ԱՍԽԱԲԱԴ։ Տէջէն գետը դուրս եկաւ ափերից, քանդեց պատնէշները և հեղեղեց Տէջէն քաղաքը և շրջակաները։ Ջր թրծված աղիւսներից շինութիւնները քանդվում են, իսկ աւելի ամուր շինութիւնները ճեղքուածքներ տուեցին։ Երկաթուղու գիծը ջուրը փչացրել է հինգ վերստ տարածութեան վրայ. գնացքների երթևեկութիւնը դադարած է։ Դրութիւնը լուրջ է։ Գաւառական վարչութիւնը եռանդուն միջոցներ է ձեռք առնում բնակիչների կեանքը և գոյքը փրկելու համար։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սուլթանն ընդունեց ֆրանսիական, անգլիական և յունական դեսպաններին և յայտնեց եւրօպական վիլայէթներում կարգը և հանգստութիւնը պահպանելու համար ձեռք առած միջոցների կատարելապէս բաւարար հետևանքների մասին։—Բ. Դուռը հերքում է դէպի այստեղի օսմանեան բանկը ստորերկրեայ անցք գտնելու լուրը։

ՍՕՖԻԱ։ Ոչ հեռու Բիտօլիից ընդհարումը շատ լուրջ էր. Նրան մասնակցում էր Սարաֆօվ։ Թիւրքաց կօմիսարը ներկայացաւ Դանէվին և յայտնեց, որ սալօնիկեան յանցաւոր փորձերի դէպքը պէտք է վերջացած համարել։

ՍՕՖԻԱ։ Կիսապաշտօնական «Բօլգարիա» լրագիրը յօդուած է նուիրում վերջին անցքերին Մակեդոնիայում. Նա հաւանութիւն չէ տալիս դինամիտային յանցաւոր փորձերին, շեշտելով, որ ամբողջ պատասխանատուութիւնն ընկնում է Թիւրքաց կառավարութեան վրայ։ Դինամիտային ռումբերը Բօլգարիայում չեն պատրաստվում։ Թիւրքիան գտնվում է անիշխանութեան և անօրէն դրութեան մէջ և չէ կարող գանգատվել, որ երևան են եկել յուսահատված մարդիկ, որոնք յուսահատական միջոցներին են դիմում։ Եթէ Թիւրքիան իսկական խաղաղութիւն չը հաստատէ, մտցնելով րէֆօրմներ, կարող են տեղի ունենալ նոր լուրջ անկարգութիւններ։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սերէսի մօտ գտնվող գիւղում բօլգարական հրոսակախումբը յարձակվեց զինւորների վրայ, գցելով ռումբեր, բայց շրջապատվեց և կատարելապէս ջնջվեց։

ՍԱԼՕՆԻԿԻ։ Աւստրիական պօստային գրասենեակի մօտ գտնվող ջրհորի մէջ գտնված է մի քանի կիլօգրամ դինամիտ։—Զօրեքշաբթի երեկոյեան մզկիթի վրայ բօլգարների գցած ռումբերով սպանվեցին 11 մարդ և 19 հոգի վիրաւորվեցին։ Հիւպատոսարանները Ուսկիւբում պաշտպանվում են զօրքերով։

ՊԱՐԻԶ։ Բօլգարական իշխանը տեսակցութիւն ունէր նախագահ Լուբէի և արտաքին գործերի մինիստրի հետ։ Նա երեկոյեան հեռանում է Պարիզից, վերադառնալով Սօֆիա։ Այսօր ռուսաց դեսպանը նախաճաշ տուեց ի պատիւ իշխանի։

27 ապրիլ

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Տարաձայնութիւնը կարգադրված է բօլգարական դիպլօմատիական գործակալութեան քարտուղարի վերաբերմամբ, որի թղթերը յարքունիս էին գրաւված։ Ոստիկանութեան մինիստրը ցաւակցութիւն յայտնեց և հրամայեց վերադարձնել թղթերը։ Բ. Դուռը դիպլօմատիական ղեկավարող շրջաններից բարեկամական խորհուրդներ ստացաւ չը տարածել մասնակցութիւն չունեցող անձանց վրայ եռանդուն միջոցներ մակեդօնական կօմիտէտների դէմ և նորերս դինամիտային յանցաւոր փորձեր անողների վրայ, խուսափել առանց կարիքի ոստիկանութեան և զօրքերի խստասրտութեան ծանր միջոցներից, անշեղ առաջն առնել այն բոլորի, որ կարող է սաստկացնել յափշտակված տարրերի կատաղութիւնը և մեղադրանք յարուցանել Բ. Դրան դէմ։ Ապա Բ. Դուռը բարեկամական խորհուրդներ ստացաւ դիպլօմատներից զգուշութեան միջոցների վերաբերմամբ այն քաղաքներում, ուր կօմիտէտները պատրաստվում են յանցաւոր փորձեր անել։

ՆԻՑՑԱ։ Վիլլա Ֆրանկայում գտնվող ամերիկական նաւատօրմը մայիսի վերջը ճանապարհ է ընկնում Կիլ։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հիւպատոսական տեղեկութիւնները և Բ. Դրան զեկուցումները Բիտօլիում տեղի ունեցած անցքերի մասին հակասում են միմեանց։ Հիւպատոսական զեկուցումների համեմատ, զինւորված թիւրքերը յարձակվեցին բօլգարների վրայ։ Բ. Դուռը ընդհակառակը հաստատում է, որ անկարգութիւններն առաջացրել և պատրաստել են բօլգարները։ Քաղաքում հանգստութիւն է. Նա գրաւված է զօրքերով. առևտուրը և հաղորդակցութիւնը դադարած են։—Վալին հիւպատոսական մարմնին հաւաստիացումն տուեց օտար հպատակների պաշտպանութեան մասին։—Բօլգարական սահմանի վրայ զինուորական մեծ ուժերի կենտրօնացնելու մասին լուրերը չեն հաստատվում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

նական աշխարհագիր [illegible] Պետերբուրգի [illegible]

[illegible]

1863 թ. Ռադդէի կեանքում պատահեց մի գլխաւոր փոփոխութիւն, երբ նա վճռեց վերջնականապէս հաստատուել Կովկասում և իր կեանքը նուիրել մեր երկրի բազմակողմանի ուսումնասիրութեան, [illegible]

[illegible]

Կովկասում կատարած իր ճանապարհորդութեան վերաբերող հինգ հատոր աշխատութիւնը *), որ արևմտեան Եւրօպայի գրական աշխարհում մեծ ընդունելութիւն էր գտել։ Բացի նրանից արևմտեան Եւրօպային Կովկասի հետ ծանօթացրել էր և մեր Խաչատուր Աբովեանի հետ մտերմացած գերմանացի Բօդենշտեդը, որ դեռ մի երիտասարդ ուսուցիչ էր, երբ Մօսկվայից եկաւ Թիֆլիս այնտեղ գիմնազիայում ուսուցչական պաշտօն վարելու։ Բացի իր «Կովկասի ժողովուրդները» վերնագրով աշխատութիւնից, որտեղ նա նկարագրում էր ռուսների Կովկասին տիրապետելու համար բնիկների դէմ մղած պատերազմները, 1850 թ. Բօդենշտեդը գրեց և իր գլուխ գործոցը, այն է «Հազար ու մի օր Արևելքում» գեղարուեստական աշխատութիւնը, որի շնորհիւ իր հայրենիք Գերմանիայում ամենաժողովրդական գրողներից մէկը դարձաւ և որի գրուածքները թարգմանվեցին եւրօպական շատ լեզուներով։

Դրանից յետոյ Ռադդէն վերջնականապէս հաստատվեց Կովկասի մայրաքաղաքում և Կովկասի բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը դարձրեց իր կեանքի միակ ու գլխաւոր նպատակը։ Ռադդէն այն ժամանակ 32 տարեկան էր, երբ Կովկասի փոխարքայ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչը նիւթական միջոցներ տալով խրախուսեց հանգուցեալ գիտնականին ձեռնարկելու Կովկասի երկրաբանական—աշխարհագրական ուսումնասիրութիւնը, որ և նա մեծ աջողութեամբ իրագործեց։ Գիտնական այդ բարդ խնդիրը նա լուծեց իր բազմաթիւ աշխատութիւններում, որոնք շարադրված էին մեծ մասամբ գերմաներէն և մասամբ էլ ռուսերէն լեզուներով։ Բացի դրանից Ռադդէի գիտնական գործերի մի զգալի մասը ցրված է թէ գերմանական և թէ ռուսական մասնագիտական հանդէսներում և լրագիրներում։

Կովկասի ամբողջ տարածութիւնը գիտնական տեսակէտից բարեխղճաբար ուսումնասիրելու համար Գ. Ռադդէն բազմաթիւ անգամ ճանապարհորդութիւններ է կատարել դէպի նրա ամեն մի անկիւնը։ Ոչ միայն Կովկասը, այլ և Պարսկաստանն ու Անդրկովկասն էլ շատ անգամ արժանացել են նրա գիտնական ուշադրութեան։ Բացի դրանից Ռադդէն իբրև ընկեր շատ իշխանների ուղեկցել է նրանց ճանապարհորդութիւնների ժամանակ, օրինակ, 1870 թ. Իշխան Կօնստանտինին Մինգրելիայից դէպի Կողքիս, 1890 թ. Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Միխայլօվիչին դէպի Միջին Ասիա, իսկ 1895 և 1897 թ. հանգուցեալ Թագաժառանգ Գէօրգիին՝ դէպի Թոմիս և Ալժիր։

Այժմ մի քանի խօսք եւ նրա գլխաւոր աշխատութիւնների մասին։

Գ. Ռադդէի ամենահետաքրքրական գրուածքներից մէկն է նրա 1) «Vier Vorträge über den Koukasus» (Չորս դասախօսութիւններ Կովկասի մասին), որ լոյս է տեսել 1874 թ. իբրև յաւելուած դօկտոր Պետերմանի աշխարհագրական նշանաւոր հանդիսում։ 2) «Die Chewsuren und ihr Land» (Խեվսուրները և նրանց երկիրը) 1878 թ. 3) «Ornis Caucasica» 1884. 4) «Die Reisen an der persisch-russischen grenze» (Ճանապարհորդութիւն դէպի ռուսպարսկական սահմանը) 1885 թ. 5) «Fauna und Flora des südwestlichen Kaspigebietes» (Հարաւ-արևմտեան Կասպեան շրջանի ֆաունան և ֆլօրան) 1885 թ. 6) «Aus den Hochalpen des Daghestan» (Դաղստանի բարձր Ալպերից) 1886 թ. 7) «Bericht uber die Reise nach Karabagh» (Զեկուցումն դէպի Ղարաբաղ կատարված ճանապարհորդութեան) 1890 թ. 8) «Die Ostufer des Pontus» (Պոնտոսի Արևելեան ափերը) 1894 թ. 9) «Der Nordfluss des Daghestan» (Դաղստանի Հիւսիսային գետը) 1895 թ., 10) «Grungzüge der pflanzenverbreitung in den Kaukasus ländern» (Բոյսերի տարածման հիմունքները Կովկասեան երկրներում) 1899 թ. և այլն։ Ռադդէի ամենամեծ և ամենավերջին գիտնական աշխատութիւնն էր Թիֆլիսի կովկասեան թանգարանի ժողովածուների գիտնական կատալօգը, որի միայն առաջին 4 մասերն են լոյս տեսել մինչև այժմ, այն է 1) «Կենդանաբանութիւն», 2) «Բուսաբանութիւն», 3) «Երկրաբանութիւն» և 4) «Հնախօսութիւն», իսկ կատալօգի 5-րդ մասը պէտք է կազմէր էտնօգրաֆիան, որի վրայ աշխատելու ժամանակ մեռաւ Գ. Ռադդէն։

Հանգուցեալի գիտնական աշխատութիւնները և նրա ստեղծած թանգարանը միասին կազմում են Կովկասի էնցիկլօպեդիան, որ շատ հետաքրքրական և հասկանալի է այն բոլոր մարդկանց համար, որոնք ցանկանում են Կովկասի բնութեան, դիրքի, նրա բազմատարր ազգաբնակութեան և նրա ազգագրութեան հետ ծանօթանալ։ Ռադդէի մահով գիտութիւնը կորցնում է իր նշանաւոր մշակներից մէկին։ Ռադդէի մահը աւելի եա զգալի էր նրա հայրենի քաղաք Դանցիգի համար, որի քաղաքային ինքնավարութիւնը իր արժանաւոր որդու անմոռանալի յիշատակը յարգելու համար նորերս որոշեց Դանցիգի փողոցներից մէկը հանգուցեալի անունով կոչել «Raddestrasse» (Ռադդէի փողոց)։

Լ. Բաբայեան

Լայպցիգ

*) Le Caucase depuis Prométhée jusqua Chamyl.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Գուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից:

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) և միզատար. հիւանդ.

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն:

Զ. Ի. ՔԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ:

Ա. Գ. ՆԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՈՍՏՈՄԲԵԿՈՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. և մորթու հ. (ելեկտրաբուժ.):

Ն. Ս. ԼԻՒԲԵՑԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժ) ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՋԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—$7^1/_2$ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.:

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—$7^1/_2$—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—$7^1/_2$—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. ԱՌՎԱՆԻՏՍԿԻ—ատամը. ծաղկահատ և բժշկական մարձամարդ. գինել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լոյս տեսաւ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽՍԱՅԵԱՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ՌՈՄԱՆԻՑ

վէպիկը

Գինն է 25 կոպ.

Վաճառվում է Գուտտենբէրգ, Կենտրոնական և Զ. Գրիգորեանցի գրավաճառանոցներում: Գրքերի պահեստը Գուտտենբէրգ գրավաճառանոցում: Գումարով գնողներին ձեռնտու զիջում: Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնէ նոյն հեղինակի «Էմիլ Զոլա» փոքրիկ տեսութիւնը: Գումարով ցանկացողները թող վաղօրօք պատուէրներ տան: 2—3

Въ Книжномъ магазинѣ

ГУТТЕНБЕРГЪ

(Перешелъ въ домъ Лалаева, рядомъ съ Коммерческимъ банкомъ).

ПРОДАЮТСЯ:

Исторія Армянской церкви, А. Аннинскаго, ц. 2 р.

Древніе Армянскіе историки, А. Аннинскаго, ц. 1 р. 20 к.

Сношеніе Петра Великаго съ Армянскимъ народомъ, К. Эзова, ц. 6 р.

Первые добровольцы Карабага, В. Потто, ц. 60 к.

Армянская поэзія, Чалхушяна, ц. 50 к.

Армянскій поэтъ Смбатъ Шахъ-Азизъ, Ю. Веселовскаго, ц. 1 р.

Современные Армянскіе поэты, ц. 1 р.

Патріархъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ V, А. Ерицова, ц. 1 р. 50 к.

Литературные очерки: Байронъ на островѣ св. Лазара.—Шиллеръ и его герои.—Пушкинъ, какъ европейскій писатель.—М. Бешикташлянъ.—Женская доля въ изображеніи армянскихъ литераторовъ и т. д.) Ю. Веселовскаго, ц. 2 р.

Друзья и защитники животныхъ въ современной французской беллетристикѣ, Ю. Веселовскаго, ц. 75 к.

Генералъ адъютантъ Иванъ Давидовичъ Лазаревъ, ц. 2 р. 2—3

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ

յայտնում է ի գիտութիւն իրանց որդոցը դըպրոցը տեղաւորել ցանկացող ծնողների և խնամակալների, որ խնդիրների ընդունելութիւնը բոլոր դասարանների—այսինքն՝ պատրաստական դասարանի—փոքր, միջին և բարձր բաժանմունքների, I, II և III դասարանների համար, կը լինի դպրոցի կանցելեարիայում մայիսի 1-ից մինչև 16-ը ամեն օր, բացի տօն և կիրակի օրերից, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 1-ը:

Ընդունելութեան քննութիւնները կը սկսվեն մայիսի 21-ից: 1—3

ՊՕՂ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՆ յայտնում է իր խմբի անդամներին, որ մօտակայ խմբական փորձը կը լինի կ ի ր ա կ ի, մ ա յ ի ս ի 4-ին, երեկոյեան ժամի 7-ին, տիկ. Հ. Մարտիրոսեանի տանը, Ալէքսանդրեան այգու հանդէպ: Ցանկալի է խմբում կանանց թիւը շատացնել: (Ուրբաթ, ամսիս 25-ին, փորձ չի լինի): 1—2

Լոյս տեսաւ

ԲԱԶՄԱՎԷՊԻ

Ապրիլի համարը:

Բովանդակութիւն: Երեմ. հ. Ս.—«Հայեր ինչ անենք», Ղազիկեան հ. Ա.—Պէտք է որ (բանաստ), Նալբանդեան Առաքել.—Գաճաճ և Սապատողն (Առակ), Ղազիկեան հ. Ա.—Տպարանապետք Մխիթարեան տպարանին Վենետիկոյ, Պօլ Բուրժէ.—Իմ կուէ (վիպակ) Թարգմ. Կ. Կաթոլ, Ղազիկեան հ. Ա.—Յաղթանակս (բանաստ.), Չրաքեան հ. Ք. Սմբատ Շահազիզ, Վարդազատ—Մանուշակին (բանաստ.), Տանդէ.—Քաւարան, Թարգմ. հ. Արսէն Ղազիկեան, Նուրիխան հ. Մ. վ.—Հայաստանի վերջին պատերազմները (1887—78), Տիրացուեան հ. Ն.—«Հարց-Պատասխաններ», Տէր-Սահակեան հ. Կ.—Նաւատարդը (բանաստ.), Հայ Աստղաբաշխը, Երեմ. հ. Ս. Հանդէս Հանդիսից: 1—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Այս ամառ ևս կընդունի հիւանդներ կովկասեան հանքային ջրերում: Հասցէն՝ Ессентуки. Главная Курсовая ул.. домъ Квартовкиной. (Ե. Հ. Կ.) 1—10

Շարունակվում է

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ

IX և X գրքերի բաժանորդագրութիւնը

Բաժանորդագինն է՝ 3 ր. մի գիրքը՝ 2 ր.

IX գիրքն արդէն լոյս է տեսել, իսկ X-ը մամուլի տակ է:

Նախկին գրքերը ծախվում են խմբագրատանը բաժանորդագրական գներով:

Նոյն խմբագրատնից կարելի է ստանալ նաև Գ. Ախվերդեանի «ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐԸ», որի գինն է 1 ր. 50 կ.: Ճանապարհածախսով 2 ր.

Դիմել՝ Ервандy Лалаянцу, Тифлисъ, Саперная, 5 կամ Семинарія Нерсисянъ. 5—10

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեքշաբթի, ապրիլի 29-ին

Հայոց Դրամատիկական ընկերութիւնը, սիրողների բարեհաճ մասնակցութեամբ

կը ներկայացնէ

I

ԱՅՐՎՈՂ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Դրամատ. էտիւտ 1 գործ. հեղ. Գնեդիչի, Թարգմ. Ազուլեանցի:

Մասնակցում են՝ տ. Ս. Քալանթարեան, պ. պ. Ա. Մինասեան, Գ. Ցուրինեան:

II

ԽԱՆԴՈՒՏ

Կոմեդիա 3 գործ. հեղ. Բիսսօնի, Թարգմ. Նելեանի:

Մասնակցում են՝ տ.տ. Մ. Արվանեան, Կրասինսկեան, օր.օր. Հ. Աղասարեան, Ս. Աբիսողոմեան, Մ. Զալալեան, Օհանեան և ***, պ.պ. Մ. Աթաբէգեան, Օ. Յովհաննիսեան, Ս. Էմինեան, Ա. Զարգարեան, Ա. Մինասեան, Ղ. Տիգրանեան, Ա. Զմշկեան:

Վաղօրօք տոմսակ առնել ցանկացողները կարող են դիմել ընկերութեան անդամ տ. Շ. Լալայեանցին (Голов. д. Окоева) առաւօտեան ժամը 10—1-ը, իսկ ապրիլի 25-ից տոմսակները կը վաճառվեն թատրոնի կասսայում:

Տեղերի գինը բենեֆիսային է:

Սկիզբն է երեկոյեան $8^1/_2$ ժամին:

(18, 20, 22, 25 և 29-ին) 4—5

ԿԱՊՍՈՒԼՆԵՐ ՄԱՏԻԿՕԻ

(Cansules au Matico)

ԳՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ. ԴԵՂԱԳՈՐԾՆԵՐԻ

Թոյլ է տրված Ռուսաստանում:

—

Աջողութեամբ գործ է ածվում հոնորէի բժշկութեան ժամանակ, երբէք չը յոգնեցնելով ստամոքսը, ինչպէս այդ լինում է, երբ գործ է ածվում Կոպայբալզամը հեղուկ ձևով:

—

Парижъ, 8, Rue Vivienne և գլխաւոր դեղատներում: (12 և 28) 10—24

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԷՕ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Առաջին հատոր

(477+VIII երես, 14 պատկերով)

Ամբողջ գործը, որ գրական-կենսագրական մի մանրամասն տեսութիւն է, բաղկացած կը լինի ԵՐԵՔ հատորից, իւրաքանչիւրը մօտ 500 երես, զարդարված ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ (կը լինեն «Մշակի» աչքի ընկնող աշխատակիցների պատկերները):

Առաջին հատորը բաղկացած է երկու մասից. I) Արծրունիների տոհմը. II) Գրիգոր Արծրունու ուսանողական տարիները (գրական գործունէութիւն մինչև «Մշակը»): Երկրորդ հատորը մամուլի տակ է:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար ԵՐԵՔ ՌՈՒԲԼԻ, ճանապարհածախսով ՉՈՐՍ ռուբլի: Կարելի է վճարել և մաս-մաս, այն է 2 ռուբլի բաժանորդ գրվելիս, իսկ մնացածը՝ երկրորդ հատորը լոյս տեսնելուց յետոյ:

Նրանք, որոնք կամենում են ունենալ գրքերը կազմերի մէջ, վճարում են ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ երեք կազմի համար: Դրսի քաղաքներից կազմած օրինակներին բաժանորդ գրվողները պէտք է աւելացնեն ճանապարհածախս 20 կոպէկ՝ պօստային փաթեթի համար:

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի: Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի: Վերադիր վճարով բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը և 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում, Լօրիս-Մելիքեան փողոց:

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»:

ԲԱԳՒՈՒՄ բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Մատուրովի գրասենեակում և «Պրոմէթէուս» գրավաճառանոցում:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑ

ԼՕԶԱՆ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

Երկրորդ տարի

(16-րդ անդամէն սկսեալ. ձմեռուան վեցամսեային դասերը կը սկսին սեպտ. $^1/_{14}$-ին)

Արեւելեան կամ հայկական դպրոցը կընդունի 10-էն 20 տարեկան աշակերտներ, որոնց կուտայ, ծնողներու բաղձանքին համեմատ, գիտական, գրական, առևտրական կամ արդիւնաբերական առողջ ու հիմնաւոր կրթութիւն՝ ներդաշնակօրէն և ազատ կերպով միացած ազգային հիմնական դաստիարակութեան հետ: Մեր հայ սաներուն կուսանդինք, և այս՝ ա ռ ա ն գ ո ւ և է մ ա ն ա ւ ո ր վ ճ ա ր ո ւ մ ի, հայոց լեզու (ռուսահայ և տաճկահայ բարբառ), մատենագրութիւն հայոց (հին և նոր), հայոց պատմութիւն և այլն: Ռուսահայ աշակերտները կարող են նաև ուսանիլ ռուսաց լեզուն:

Դպրոցիս տարեթոշակը, հակառակ իր ընծայած բազմաթիւ իրական առաւելութիւններուն, անօրինակ կերպով չափաւոր է:—Ընտանեկան կեանք:—Դպրոցիս յայտագիրը ամեն ուզողի կը ղրկուի:

Տնօրէն՝ Մ. Նալբանդեան, փիլ. գիտութեանց՝ պրիվատ-դոցենտ

1) Longeraie, Lausanne, Suisse 6—27

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՆԱԴԵԺԴԱ"

Ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար:

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . 1,650,000 ռուբլի

Պահեստի դրամագլուխը . . . . . 2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում:

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում:

Յանձնումն բեռների ուղարկվողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր ճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն):

Աւանդութիւն բեռների առանձնայ պայմաններով ռուսական տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար:

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ):

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Րիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը:

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովոդսկում:

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ: Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ агентство, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ:

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով):

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի:

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ գծրագդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, տարանտասների, վագոնների և վագոն-ցիստերնների:

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ:

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ:

Բացի տեղափոխութեամբ զբաղուող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի մօտ 350 գործակալութիւններ:

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը:

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում:

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը: Տելեֆօն № 108

(Ե. Տ. Կ.) 65—120

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 27 Апрѣля 1903 г.

Электропечатная Груз. Изд. Т—ва, В.-Ваксская ул.